

Justiits- ja Digiministeerium
info@justdigi.ee

Teie: 12.02.2026 nr 8-1/1096-1

Meie: 6.03.2026 nr 12

Arvamus tarbijakrediidi direktiivi 2023/2025/EU ülevõtmise eelnõu kohta

Täname võimaluse eest avaldada arvamust võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (uue tarbijakrediidi direktiivi ülevõtmine) eelnõu (eelnõu) osas. Järgnevalt Eesti Pangaliidu kommentaarid.

1) Seaduse jõustumine

Eelnõu suurim praktiline probleem on selle ebapiisav ülevõtmise aeg, mis on direktiiviga 2023/2025/EL (CCD II) võrreldes oluliselt lühem.

Direktiivi artikli 48 lg 1 kohaselt oli liikmesriikide kohustus võtta CCD II üle 20. novembriks 2025 ning rakendada seda 20. novembrist 2026, mis annaks turuosalistele realistliku üheaastase ettevalmistusaja. Kuna aga Eestis ei ole 2026. aasta märtsi alguse seisuga muudatused veel seaduse kujul üle võetud, siis pakutud tähtaeg lühendab seda perioodi märkimisväärselt ning jätab turuosalistele liiga vähe aega, et muudatused õigel ajal ellu viia. Kui eelnõu võetakse Riigikogus vastu näiteks juunis, siis tähendab see seda, et reaalselt jääb turuosalistele vajalike muudatuste tegemiseks üsna lühike periood, mis on ebapiisav. Kuna töö eelnõuga on juba viibinud, ei tohiks viivitus turuosaliste õlule üle kanduda.

Pikem rakendustähtaeg on oluline seetõttu, et turuosalistel tuleb teha väga mahukaid IT-arendusi, mis puudutavad näiteks:

- CCD II standardinfo teabelehe vormi (ECCI) loomist ja varasema vormi (SECCI) täielikku ümbertegemist;
- lepingueelse info ja lepingute täiendamist, mis on seotud mh nende integreerimisega panga süsteemidesse;
- kliendi püsiva andmekandja valikute tehnilist rakendamist ja logimist;
- võlanõustamisega seotud uute teavituste automatiseerimist;
- taganemisõiguse meeldetuletuse protsessi loomist ja sidumist "<1 päev enne lepingu sõlmimist" loogikaga;
- protseduuride ümberkujundamist, sest teabelehe ja lepingu sõlmimise ajaline järjestus on piiratud VÕS § 403¹ lg 2¹ nõudega ("ei tohi sõlmida enne ühe päeva möödumist");
- registrisse kantavate andmete loogika muutmist ja uute liidestuste loomist.

Nimetatud arenduste puhul ei ole tegemist väikeste muudatustega, vaid need tähendavad pankade jaoks krediitdiprotsesside, teenuste, dokumentide, teavituste ning pangakanalite süsteemset ümberkujundamist, mis omakorda eeldab analüüsi, riskide hindamist, arendust, testimist, kliendisuhtluse ümberkujundamist, töötajate väljaõpet jms. Selline tsükkel võtab pankades minimaalselt 12–18 kuud.

Arvestades tehnilist keerukust ja eelnõu hilist valmimist, ei ole turuosalistel võimalik kõiki nõudeid rakendada määratud tähtajaks, sh osa neist ilma oluliste riskide ja vigadeta (sh vigased vormid, ebatäpsed teavitused ja segane kliendikogemus).

Teeme ettepaneku kehtestada sätete ülevõtmiseks pikem tähtaeg, et turuosalistel saaksid rakenduseks direktiivis ette nähtud minimaalse ajaperioodi - **1 aasta seaduse vastuvõtmisest**.

2) Võlaõigusseaduse (VÕS) muudatused

1. **VÕS § 401²**: palume täiendada eelnõu seletuskirja sättes viidatud „selge tahteavalduse“ osas – kas lepingu allkirjastamine kirjalikus vormis on juba olemuselt selge tahteavaldus? Seletuskirjas võiks täpsustada, et sätte kohaldamisalast on välistatud krediidiandjad, kes sõlmivad tarbijakrediidilepinguid seaduses sätestatust rangemas vormis, st kes on valinud rangema vorminõude, kui kirjalikku taasesitamist võimaldav vorm. Vastasel korral tuleks tarbijal teha pankadega lepingu sõlmimisel sisuliselt 3 tahteavaldust – taotlus, tahteavaldus pakkumise vastuvõtmiseks ja lepingu allkirjastamiseks. Tänapäeval toimub lepingueelne suhtlus üldjuhul väljaspool krediidiandja äriruumi, mistõttu oleks problemaatiline nõuda tahteavaldust kindlaksmääratud vormis.
2. **VÕS § 403 lg. 3 p. 7**: palume selgitust, kas mõistame õigesti, et võlas laenu maksetähtpäeva tasuta edasi lükkamisel ei kohaldu tarbijakrediidi nõuded. Sellist tõlgendust toetab ka seletuskiri (lk. 5 4. lõik). Kas tasuta tähendab lepingutasuta või peetakse silmas intressivaba laenu tagastamist, kus loobutakse ka olemasolevatest intressinõuetest? Samal ajal kompromissilepingutele kohalduvad tarbijakrediidi jao sätted, v.a taganemine.
3. **VÕS § 403 lg 5**: CCD II art 2 lg 2 p f) järgi ei kohaldata direktiivi krediitdilepingutele, mis sõlmitakse kohtus või muus ametiasutuses saavutatud kokkuleppe tulemusena. Seletuskiri vajab täpsustamist, et selle all ei ole mõeldud olemasolevast tarbijakrediidilepingust tuleneva nõude osas tehtavaid kohtulikke kompromisse. Vastasel korral väheneks krediidiandjatel huvi kompromissi sõlmimiseks, sest kompromissi sõlmimine on kohtumenetluses vabatahtlik. See on olnud ka EL seadusandja mõte.
4. **VÕS § 403 lg. 7 ja lg. 9** – palume selgitust, millisel juhul kohaldub üks ja millisel juhul teine säte. Lõike 9 seletuskiri on Eesti kesksete näideteta sisutühi. Viidatakse küll huvirühmade arvamusele, kuid selguse huvides peaks Eesti turul oleva vajaduse selle regulatsiooni osas täpsemalt selgitama, vastasel juhul tekib nende sätete kohaldamise osas mitmeti tõlgendamist.
5. **VÕS § 403¹**
Lõige 1 (teabeleht): tarbijal on õigus valida, millisel püsival andmekandjal ta lepingueelset teavet (teabelehte) soovib. Krediidiliigi loetelu – palume selgitust, millisest liigitusest lähtuda lepingueelse teabe andmisel, negatiivsesse krediidiregistrisse info andmisel. Krediiditeabe seaduse eelnõu

menetlemisel on nii Finantsinspeksioon kui ka Eesti Pangaliit teinud ettepaneku lähtuda rahandusministri 19. detsembri 2015. a määruse nr 50 „Finantsinspeksioonile esitatavate krediidiandja või -vahendaja ning välisriigi krediidiandja või -vahendaja filiaali aruannete vormid, koostamise meetodika ja esitamise kord“ lisa 3 „Eestis väljastatud tarbijakrediitide käivate aruanne“ punktis 4.1. sätestatud krediidilepingu tüüpide identifikaatoritest, millele lisanduksid detailsema informatsiooni saamiseks õppelaen ja krediitkaart. See ettepanek on eelnõu 652SE seletuskirja lisa 3 kohaselt ka arvesse võetud ja need kehtestatakse ministri määrusega. Palume seletuskirja täiendada, vältimaks erinevaid lähenemisi registriandmete kuvamisel. Hilinenud makse vs tasumata makse p. 10 – kas tegemist on uute mõistetega ja mis on nende vahe?

Lõige 2 p. 17 (sarnane eesmärk ka § 403⁴ lg. 11¹ ja VÕS § 403⁵ lg. 4). Tarbija informeerimine automatiseeritud töötlemisest, sh profiilianalüüsist, toimub kolmes etapis - lepingu eel (lepingueelne info), pakkumise tegemisel ja eitava krediidiotsuse tegemisel.

Palume täpsustada, kas nendes sätetes on mõeldud igasugust isikuandmete automatiseeritud töötlemist (nt manuaalses protsessis on üheks osaks automatiseeritud isikuandmete töötlemine riskimudelite sh riskipõhise hinnastamise näol või konto väljavõtte automatiseeritud töötlemine) või eelkõige isikuandmete automatiseeritud töötlemist, kus inimest ei ole vahel ehk siis täisautomaatsed, nt AI loodud krediidiotsused. IKÜM eristab ka osalist või täielikku automatiseeritud töötlemist. Vajame täiendavaid selgitusi, kas automatiseeritud töötlemise all selle eelnõu raames mõeldakse osalist või täielikku automaatset andmetöötlust (vt GDPR art. 2 lg.1, kus neid eristatakse).

Lisaks, kuna nõutud teave tuleb anda teabelehel ja teabelehe seletuskiri puudub, siis palume täpsustada, kas välja „Hinda on isikupõhiselt kohandatud automatiseeritud otsuste tegemise alusel“ täitmisel tuleb vastuseks märkida vaid fakt ehk „jah/ei“.

Lõige 2 p. 20: seletuskirjas on märgitud: „*Selle mõtte on tagada, et lepingueelse teabega koos esitatav tagasimaksegraafik võtaks arvesse võimalust, et fikseerimata intressimäärad võivad tõusta, ja tarbijale esitatav teave näitaks suuremaid intressimäärasid. Seetõttu on kõnealusel reeglil ka tarbija jaoks hoiatav funktsioon.*“. Palume selgitust, kas need turuosalisel, kes kasutavad tarbijakrediitidel fikseerimata intressimäära, peaksid näitama graafikut nt maksimaalse teadaoleva euriboriga. Näiteks on ka täna eluasemelaenu teabelehel näide suurima teadaoleva euriboriga. Palume seletuskirja täpsustada, kuna säte ja seletuskirja koosmõjul ei ole suunised üheselt arusaadavad. Sh kui lepingueelne teave (teabeleht) esitatakse koos lepinguga digikonteineris, kas peaks esitama paralleelse graafiku koos hetkeväärtustega, kuna graafik on ka tarbija tahteavalduse ehk lepingu osa. Ehk tarbija saaks teabelehel suuremate maksetega graafiku ja samal ajal hetkeseisu alusintressimääraga koostatud graafiku, mis võib tekitada tarbijas pigem segadust. See toob kaasa ka erinevate kogukulu, krediidi kulukuse määra jm suuruste kuvamise teabelehel ja lepingus, mis kindlasti tekitab tarbijas segadust.

Kuna teabelehe tagasimaksegraafik peaks sisaldama kindlustusmakseid (olemasolul), siis olukorras, kus kindlustuspakkumustel on mitme pakkuja valikut, palume selgitada, kas graafikus tuleb näidata kõige kallima kindlustusvaliku maksed, kui tarbija eelistus teabelehe esitamise hetkeks ei ole veel teada.

Lõige 2 p. 8: palume täiendada seletuskirja ja tuua näide „läbipaistvast ja arusaadavast“ hüvitise arvutamise sõnastusest. Kas on sobiv kasutada seaduse tekstil põhinevat selgitust?

6. § 403⁴

Lõike 1 p. 2: sätte täiendamine sõnaga „põhjalikult“ ei loo väärtust, kuna lõikes 2 on selgitatud, mida krediitdivõimelisuse hindamise nõuetekohane hoolsus kätkeb. Pigem loob selle sõna lisamine võimaluse direktiivi ühest põhimõttest ehk proportsionaalsusest mööda vaadata. Sätte täiendus loob eelduse, et seda hakatakse kasutama hindamaks krediidiandja pingutusi „mittepõhjalikeks“, vaatamata võimalusele hinnata kogutava teabe ulatust vastavalt krediidi liigile, summale, riskile ja kestusele. See omakorda tähendaks järeldust, et krediidiandja on vastutustundliku laenamise põhimõtet rikkunud. Kokkuvõttes, valdkonnas, kus juba on õigusselgusetust, ei ole mõistlik seda juurde tekitada.

Lõige 2: lõikes sätestatakse, et krediidiandja peab krediitdivõimelisuse hindamisel arvesse võtma kõiki asjaolusid, mis võivad mõjutada tarbija võimet krediiti tagasi maksta, ning määrama hindamistoimingute ulatuse vastavalt lepingu tingimustele, olemasolevatele andmetele, kohustuse suurusele ja krediidist tulenevatele riskidele. Seega on seadusega selgesõnaliselt lubatav riskipõhine ja proportsionaalne lähenemine, mida toetab ka CCD II art. 18 lg 3 ehk direktiivi ülevõtmisel tuleb arvestada proportsionaalsuse põhimõttega. Teeme ettepaneku viidata sätte viimases lauses ka KAVS §50 lõikele 3. Vt ka KAVS § 50 lõike 3 kommentaari.

Lõige 4: kui tarbijakrediidi jao läbivaks jooneks on krediidiandja kohustused, sh kohustus esitatud ja esitamata teavet kontrollida, siis tarbija vaatest on piirdutud tõese teabe esitamisega. Tarbija vastutus vajab siiski suuremat tähelepanu, mh seetõttu, et Eestis, erinevalt paljudest teistest EL liikmesriikidest, puuduvad registrid, kust tõese teabe hankimine oleks võimalik. Esitatud teabe kontrollimine ei ole paljudel juhtudel objektiivselt võimalik, samuti pole see teatud juhtudel proportsionaalne pakutava krediidi summa ja liigiga. See tähendab, et tarbija esitatud teabel on väga suur mõju krediitdivõimelisuse hindamisel. Kohtupraktikas on olnud juhtumeid, kus tarbija esitatud valeteave jäi tagajärjeta, kuna kohus viitas krediidiandja kohustusele teavet kontrollida. Sisuliselt tähendab see seda, et tarbijale ei saabu kunagi negatiivseid tagajärgi valeteabe esitamise tõttu, kuna alati saab taandada selle krediidiandja kontrollikohustusele.

Probleemile viidatakse ka rahandusministeeriumi tellitud ning RAKE ning Tartu Ülikooli poolt läbi viidud 2021.a krediidituru uuringus (<https://fin.ee/media/5806/download>):

„Krediidi väljastamise otsuse tegemisel on oluline, et krediidipakkujal oleks piisav ja tõene informatsioon krediitdivõtja tegeliku krediitdivõimelisuse kohta. Paraku ei ole viidatud tingimus sageli täidetud, kuna tarbijad rikuvad oma teabe andmise kohustust (esitatakse valeinfot, ülehinnatakse sissetulekuid ning alahinnatakse kohustusi). Kui tarbija kasutab mitut pangakontot ning peamise pangakonto väljavõttest ei selgu teiste pangakontode olemasolu, ei ole krediidipakkujal võimalik tarbija krediitdivõimelisust nõuetekohaselt hinnata. Intervjuudest selgus, et esineb nii tarbijaid, kes teadlikult annavad krediidipakkujale valeinfot eesmärgiga laen saada, kui ka tarbijaid, kes ülehindavad oma maksevõimet või kellel puudub selge ülevaade oma kohustustest (näiteks ei teadvusta järelmaksu makseid rahalise kohustusena).“

Teeme ettepaneku sõnastada säte järgnevalt:

*Ig 4: Tarbija krediitdivõimelisuse hindamist võimaldava teabe omandamiseks teavitab krediidiandja tarbijat, missuguse käesoleva paragrahvi lõikes 2 viidatud teabe, missugused tõendid selle kohta ja missuguse tähtaja jooksul peab tarbija krediidiandjale esitama. Tarbija **on kohustatud** esitama krediidiandjale õige ja täieliku teabe, mis on vajalik tema krediitdivõimelisuse hindamiseks. Kui tarbija rikub nimetatud kohustust, kaotab ta käesoleva seaduse § 403⁴ lõikes 7 sätestatud kaitse. Krediidiandja kontrollib tarbija esitatud ja muud krediitdivõimelisuse hindamisel kasutatud teavet vastavalt krediidiandjate ja -vahendajate seaduse § 50 lõigetele 3 ja 4.*

Lõikes 4 viidatakse KAVS § 50 lõigetele 3 ja 4. Seletuskirja kohaselt „/.../krediidiandja peab kontrollima ka muud krediitdivõimelisuse hindamisel kasutatud teavet.“ KAVS § 50 lg 3 sätestab kohustuse kontrollida vaid tarbija esitatud teavet ning lõige 4 sätestab, et kontrollida tuleb tarbija esitatud teavet tema sissetulekute ja kohustuste kohta, tuginedes võimaluse korral tarbija esitatud krediidasutuse konto väljavõttele, kui muu kogutud teave ei ole piisav tarbija krediitdivõimelisuse hindamiseks. Meie hinnangul ei ole VÕS § 403⁴ lg 4 ja KAVS § 50 lg 3 sisu kooskõlas. Lisaks märgime, et praktikas muu kasutatud teabe kontrollimine ei pruugi olla alati võimalik või otstarbekas, nt tulevasesse krediiditeabe registrist andmete pärimisel ei ole kuidagi otstarbekas saadud tulemit veel tarbija kaudu üle kontrollida.

Eelneus ei ole eristatud tarbija poolt esitatava teabe ulatust (ja sellekohast vastutust) krediidiandjapoolsest teabe kontrollikohustusest. Kui krediidiandja kontrollikohustus on iga andmeliigi osas absoluutne, siis tekib põhjendatud küsimus tarbijalt info küsimise vajalikkusest, kui saab vaid eeldada seda, et tarbija esitatud andmed tuleb üle kontrollida ehk neid ei saa usaldada ja tarbija ka enda esitatud andmete eest ei vastuta.

Samas tuleb mõnda, et krediidiregister kaotab oma mõttekuse, kui tänaseid õigusnorme tõlgendada selliselt, et krediidiandja peab igal juhul ja täies ulatuses kontrollima (kõiki) tarbija konto väljavõtteid. Direktiiv keelab selgesõnaliselt ülemääraste andmete töötlemise (minimaalsuse põhimõte). Liikmesriikide eesmärk peaks olema seega uute registrite tekitamise kaudu vähendada tarbija eraellu sekkumist.

Lõige 9: vaatamata sellele, et „märkimisväärne“ on sisustamata õigusmõiste, palume siiski täpsustada, mida tähendab märkimisväärne seadusandja silmis - millega võrrelduna, kas algse summaga? Seletuskiri ütleb küll, et, see vajab igakordset hinnangu andmist ja ka direktiiv ei ava seda täpsemalt. Kuna sellest määratlusest sõltub tarbija vaatest päris palju, siis mingi üldine loogika võiks turuosalistele teada olla, mille vastu seda igakordselt hinnata. Kui keegi kaldub sellest kõrvale, siis sisustatakse see „täida või selgita“ põhimõttel.

Lõige 10: tarbijat tuleb lepingueelselt teavitada õigusest saada teavet andmebaasis tehtud päringu kohta, kui krediiditaotlus lükatakse tagasi. Nimetatud säte viitab VÕS § 403⁴ lõikele 10, mille kohaselt tuleb tarbijale teada anda päringu tulemused, andmed kasutatud registri kohta ja arvesse võetud andmete liik (*categories of data taken into account*). Mõiste „andmete liik“ (*categories of data*) viitab andmekategooriate nimetamisele (nt maksehäire, olemasolev krediidikohustus), mitte üksikute andmeväljade, konkreetsete kirjete, krediidiskoori arvutusloogika või muude metodoloogiliste andmete avaldamisele. Direktiiv ei näe ette kohustust edastada detailseid või tehnilisi andmeid ega

krediidiriski hindamise metoodikat. Vastupidine tõlgendus tooks kaasa ebaproportsionaalselt suuri kulusid krediidiandjatele, asjatut halduskoormust ja suuri infoturbe- ja pettuseriske. Detailsete andmeväljade või riskihindamise metoodika avaldamine suurendab kuritarvituste riski ning võimaldab kolmandatel isikutel saada äri- ja pangasaladust. Seetõttu peab automaatne teavitus jääma minimaalseks ning olema edastatav turvaliste kanalite kaudu. Täiendav detailne info võib olla kättesaadav üksnes tarbija päringu alusel ning pärast asjakohast autentimist, et tagada sensitiivse teabe nõuetekohast käsitlemist.

Palume täpsustada, mida peavad sisaldama päringu tulemused. Kas nt selline teavitus vastab nõuetele: „*Sul on võlgnevusi, mis kajastuvad maksehäireregistris (AS Creditinfo Eesti)*“?

Lõige 11: palume täiendada seletuskirja osas, millisel viisil loetakse võlanõustamise teavitamise kohustus kohaselt täidetuks. Krediidiandja kohustus peaks olema kohaselt täidetud standardiseeritud teavitusega, näiteks viitega asjakohasele võlanõustamisteenuste infot koondavale usaldusväärsele lehele (www.minuraha.ee). Juhime tähelepanu, et krediidiandjal ei ole kohustust ega võimalust hinnata negatiivse krediidiotsuse saanud tarbija sotsiaalset olukorda (selline kohustus lasub kohalikel omavalitsustel või vastavate teenuste pakkujatel) või tagada võlanõustamisteenuse tegelik kasutamine.

Lõige 11¹: kõnealuse sätte eesmärk on võtta üle CCD II art 18 lg 9 teine lause. Direktiivi ülesehitusest tuleneb, et tegemist on kitsalt piiritletud teavitamiskohustusega, mis rakendub üksnes krediiditaotluse tagasilükkamise (sisuliselt negatiivse otsuse korral CCD II art. 18 lg 9 tähenduses) korral juhul, kui otsus põhineb automatiseeritud andmetöötlusel. Palume selles osas seletuskirja täpsustada.

Samuti tuleks selgelt rõhutada, et kohustus loetakse täidetuks selge ja arusaadava standardiseeritud teavitusega negatiivse krediidiotsuse edastamisel. Direktiivi art. 18 lg 9 ei näe ette kohustust esitada automaatselt detailseid selgitusi automatiseeritud andmetöötluse loogika või kasutatud riskihindamise metoodika kohta. Seega on direktiiviga kooskõlas lahendus, mille kohaselt teavitusega antakse minimaalne ja selge teavitus automatiseeritud töötluse kasutamisest ning õigusest taotleda inimese sekkumist ja otsuse läbivaatamist, kuid detailsemad selgitused esitatakse tarbija taotluse alusel, mitte kõikidel juhtudel.

Teeme ettepaneku täpsustada, et teavitamiskohustus kohaldub üksnes krediidiandja tehtud negatiivse automatiseeritud otsuse korral ning seda saab täita standardiseeritud teavitusega.

§ 404

Lõike 1 p (1¹): kuna loome tarbija tahteavalduseks ka lepingut, siis leping on alati nõ eeltäidetud ja seal tarbija jaoks valikuvariante sellisel kujul ei ole „*Kui tarbijakrediidilepingu sõlmimiseks kasutatakse märgistatavaid lahtreid, peab tarbija tahteavaldusest nähtuma tarbija vabatahtlik, selge, informeeritud ja ühemõtteline nõustumine lahtrites märgitud lepingutingimustega*“. Seletuskiri küll viitab, et mõeldakse lepingu sõlmisele eelnevat tahteavaldust, milleks võib olla taotlus või muu nõustumus, aga sätte sõnastusest see nii hästi välja ei tule. Samas on säte tervikuna mõeldud siiski tarbijakrediidilepingu nõuete sisustamiseks. Palume täiendavaid selgitusi ja näiteid, millist tegevust/tegevusi näete eeltoodud nõuete täitmisena. Kuidas näeb välja lepingu sõlmimise protsess

tervikuna neid nõudeid järgides? Tänapäevane praktika on üldjuhul selline: laenusoovija esitab laenu taotluse kindlaksmääratud vormil, sh lisab sellele vajalikud dokumendid, seejärel edastatakse talle lepingueelne teave (nt teabeleht, mida on täidetud kindlaksmääratud vormil) ja lepingdokument allkirjastamiseks. Lepingdokument ei eelda omakäelist lahtrite täitmist. Palume selgitust, milline on „vabatahtlik, selge, informeeritud ja ühemõtteline nõustumine“ või „selge nõusolekut väljendav tegevus“ direktiivi ja seaduse loojate nägemuse kohaselt. Palume täiendada seletuskirja, vältimaks tulevikus tarbetuid kohtuvaidlusi selles küsimuses.

Lõike 2 p 15: palume selgitada, kas saame õigesti aru, et kui krediidilepingus viidata Finantsinspektsiooni hallatavale lehele minuraha.ee, mille kaudu võlanõustamise teenuse osutajad on leitavad, on krediidiandja kohustus kohaselt täidetud.

7. § 404²: seletuskirja kohaselt „Säte kohaldub kõikide lepingu muudatuste korral, st sättes märgitud teave tuleb esitada nii juhul, kui krediidiandjal on õigus lepingut ühepoolset muuta, kui ka juhul, kui pooled on muudatuse individuaalselt läbi rääkinud. Lisaks kohaldub see ka juhul, kui lepingu muutmist soovib tarbija. Samas ei tulene sättest, et teavitust tuleks teha konkreetsel viisil või muudest dokumentidest eraldi. Oluline on, et muudatuse korral oleks vastav teave tarbijale esitatud, seega võib see olla osaks näiteks lepingu muudatuste kokkuleppes.“ CCD II põhjenduspunktist 60 ega ka artiklist 22 ei tulene üheselt, et artikli 22 kohane teave tuleb tarbijale esitada ka siis, kui lepingut muudetakse läbirääkimiste tulemusena või tarbija soovil lisakokkuleppe sõlmimisega, pigem viidatakse lepingule kohalduvate tüüptingimuste muutmisele, mida algatab krediidiandja või mis muudetakse seaduse rakendamiseks. Meile teadaolevalt ei ole nt Läti ja Leedu seda sätet nii tõlgendanud ja seda kohaldatakse üksnes krediidiandja ühepoolsete muudatuste korral. Jääb arusaamatuks, mis tegevusi krediidilepingu tingimuste muutmisel täpsemalt tuleks rakendada. Nõutava teabe esitamine näib loogiline vaid siis, kui krediidilepingu tingimuste muutmist rakendab krediidiandja ühepoolset seaduse või lepinguga antud õiguse alusel. Siis on asjakohane, et tarbija saab ette teavitatud muudatusest, jõustumisest ja kaebeõigusest. Pole selgitatud, kuidas seadusandja jõudis seletuskirjas toodud järeldusele.

Sättes on kirjas „Enne tarbijakrediidilepingu tingimuste muutmist...“, mis justkui viitab, et teavitada tuleb ette, mis oleks loogiline ühepoolsete muudatuste korral. Samas on seletuskirjas selgitus „...seega võib see olla osaks näiteks lepingu muudatuste kokkuleppes.“, mis tähendab võimalust kajastada see teave lepingu muutmise lisakokkuleppes. Meie näeme selles vastuolu, kuid toetame tõlgendust, mille kohaselt teabe võib esitada ka lepingu muutmise lisakokkuleppega, kui teave tuleb siiski esitada ka poolte läbirääkimiste tulemusena sõlmitavas lisakokkuleppes.

Kas „kavandatava muudatuse selge kirjeldus“ peab sisaldama ka teavet, milline on muudatuse tagajärjel krediidilepinguga kaasnev (uus) krediidi kulukuse määr, eriti olukorras, kui muudatustega kaasneb kogukulu muutus? Märgime, et kogukulu ei suurene ainuüksi krediidisumma või -limiidi suurendamisel. Näiteks, muutub kogukulu ka siis, kui krediidiandja võtab lisakokkuleppe eest tasu, või siis, kui suurendatakse tarbija tasutavat intressimäära.

Palume kaaluda täiendavate selgituste küsimist sätte eesmärgi osas.

8. VÕS § 407

Lõige 4 - kui puudub arvelduskrediidi andmise kokkulepe ja krediidiandja lubab tarbijal maksekonto jääki ületada või kui krediidiandja lubab tarbijal ületada arvelduskrediidilepingus kokkulepitud arvelduskrediidi ülempiiri, tuleb tarbijat regulaarselt paberil või muul tarbija valitud ja maksekonto avamise lepingus täpsustatud püsival andmekandjal teavitada järgmistest asjaoludest: 1) võimalusest maksekonto jääki või arvelduskrediidilepingus kokkulepitud arvelduskrediidi ülempiiri ületada /.../. Näiteks, kui arvelduskrediidileping lubab ülempiiri teatud tingimustel ületada, siis kas sellest peaks näiteks igakuiselt justkui meeldetuletuse sellise ületamise võimaluse kohta saatma või siiski see regulaarsus puudutab juba ülempiiri ületamist (igakordselt)? Lg 4² samas sätestab, et sage ületamine viitab probleemile ja tuleb pakkuda nõustamisteenuseid.

9. § 409 – Tarbija taganemisõigus

Lõike 3⁴ kehtetuks tunnistamine – kas mõistame õigesti, et kui tarbija 30 päeva jooksul väljamakstud krediiti krediidiandjale ei tagasta ega maksa arvestatud intressi, siis tekib tarbijal sissenõutavaks muutunud võlgnevus ja krediidiandja saab nõuda vaid viivitusintressi? Kas selle võlgnevuse osas tuleb tarbijale pakkuda § 416¹ kohaselt ümberkujundamist või ei tule seda teha, sest § 416¹ uus versioon räägib mitte võlast, vaid tarbijakrediidilepingust? Palume täiendada seletuskirja vastavasisulise selgitusega.

Milliseid lahendusi näete juhtudel, kus tarbija siiski soovib oma taganemissoovist taganeda? Seda esineb praktikas, eriti kui krediidilepingust taganemise taga on sellega seotud müügilepingust taganemise soov, ja müüja ning ostja saavutavad kokkuleppe müügihinna alandamise osas. Uue lepingu sõlmimine toob tarbijale kaasa suuremaid kulutusi, nt notariaalse lepinguga seotud kulud (tagatavate nõuete muutmise, teatud juhtudel hüpoteegi summa vähendamine) ja laenulepingu sõlmimise kulud.

Negatiivne tagajärg tarbijale oleks ka see, kui krediidiandjad annaks krediiti kasutusele seejärel, kui taganemise tähtaeg on möödunud.

10. § 411 - Tarbija õigus ennetähtaegsele tagasimaksmisele

Palume täiendavaid selgitusi sätte sisu ja jõustumise kohta. Kas seaduse jõustumiseni tuleb lähtuda seni kehtinud sõnastusest ja eeldatavalt 20. novembrist uuest, täiendatud sõnastusest? Samuti palume selgitada, mis metoodika alusel peaks arvutus toimuma (seda nii täieliku kui ka osalise tagastamise korral) ja kas on põhjendatud tõlgendus, mille kohaselt peab krediidiandja tagastama proportsionaalselt ka lepingutasu, mis on nt tasu krediidivõimelisuse hinnangu ja lepingu vormistamise eest? Sisuliselt kannab krediidiandja seoses ennetähtaegse tagastamisega kahju, mida ei kata ennetähtaegse tagastamise hüvitis.

12. § 416¹ Tarbijakrediidilepingu kohtuväline ümberkujundamine

Lõiked 1-3: meie hinnangul on mõlemad lõikes 1 nimetatud meetmed ehk nii osaline või täielik restruktureerimine kui ka tarbijakrediidilepingu tingimuste kohtuväline muutmine (lg 3 2. lauses kirjeldatud meetmed) on leevendusmeetmed (*forbearance measures*) makseraskuste korral. Seda

kinnitab ka CCD II artikkel 35 pealkiri (Võlgnevused ja makseraskuste tõttu restruktureerimise meetmed), millest tulenevalt võiks järeldada, et mõlemal juhul ei saa nõuda krediitdivõimelisuse hindamist, kuna tegemist on makseraskustes oleva tarbijaga. Samas direktiivi artikli 35 1. lõike 2. alalõik ütleb, et krediitdivõimelisuse hindamata jätmist saab rakendada vaid lõikes 1 kolmanda lõigu punkt b osas. Palume täiendavaid selgitusi, mis tingimustel peaks krediidiandja olema motiveeritud pakkuma osalist või täielikku refinantseerimist, millega kaasneb krediitdivõimelisuse hindamine makseraskustes tarbija korral.

Lõige 4: direktiivist ei tulene nõuet, et tarbijakrediidilepingu ümberkujundamise kokkuleppes peaks näitama ümberkujundatava krediidi põhisumma ning intressi, viivise ja muu krediidi kasutamise tasu suurus. Krediidiinkassode ja -ostjate seaduse loomisel lisati see nõue käesolevasse seadusesse selgitusega, et see nõue tuleneb CCD II nõuetest. Kuna sellist nõuet ei tulene direktiivist, siis palume lõige 4 sõnastada selliselt, et see nõue tuleb täita tarbija nõudmisel. Selle nõude täitmine eeldab lepingu sõlmimist samal ajal, kui tarbijale esitatakse lepingu projekt, st tarbijal ei jää aega tutvuda lepinguga. Selliste andmete sisestamine lepingusse on manuaalne töö, st just allkirjastamise ajal peaks lepingusse lisama ajakohased andmed. See sisuliselt välistab digitaalse allkirjastamise korral lisaaja andmist lepinguga tutvumiseks.

3) KAVSi muudatused

1. § 44 lõike 3 punkt 12¹

Seletuskirja lk. 67 kohaselt: „Seetõttu peavad krediidiandjad kehtestama menetlused ja põhimõtted selliste tarbijate tuvastamiseks, et nad saaksid tulemuslikult soovitada neile kergesti kättesaadavat võlanõustamisteenust.“ Direktiivi põhjenduspunkt 81 viitab samuti tulemuslikkusele. Palume täiendada seletuskirja ja avada ootused krediidiandjatele. Krediidiandja ei saa kontrollida, kas võlgnik on vastava osutatud võlanõustamisteenuse pakkujaga ühendust võtnud. Selline nõue ei ole proportsionaalne. Krediidiandjalt oodatav pingutus saaks olla vaid see, et krediidiandja a) tuvastab raskustes krediidisaja ning b) edastab talle võlanõustamisteenuse osutajate kontaktid.

Kuna punkt on lisatud tarbija kaebuste lahendamise korra alapunktina, siis kas mõistame õigesti, et sõltumatut võlanõustamisteenust tuleb tarbijale pakkuda juhtudel, kui tarbija on esitanud krediidiandjale kaebuse tema krediidilepingust tuleneva võlgnevuse menetlemise osas?

2. § 49¹ (vt ka VÕS § 403¹ lõike 1 kommentaare)

Palume täpsustada, kas KAVS § 49¹ rakendub ka siis, kui krediitdivõimelisuse hindamisel tehakse osa protsessi automatiseeritult, nt kasutatakse skoorimudelit ning lõppotsus tehakse manuaalselt. Või on mõeldud vaid olukorda, kus kogu krediitdivõimelisuse hindamise protsess on automaatne.

Seletuskirjas selgitatakse: „Paragrahvi 49¹ kohaselt on tarbijal õigus saada selgeid ja arusaadavaid selgitusi ning võimalust kontrollida krediitdivõimelisuse hindamist ja krediidilepingu sõlmimise otsust.“ CCD II ei sätesta tarbija poolset kontrollimise õigust, vaid tarbijal on õigus küsida selgitusi, väljendada enda seisukohta ning taotleda inimese sekkumist. Palume vastavat lauset seletuskirjas muuta, et tarbija õiguste ulatuse osas ei tekiks arusaamatusi.

3. KAVS § 50 lõige 3

VÕS § 403⁴ 2. lõikes sätestatakse, et krediidiandja peab krediidiivõimelisuse hindamisel arvesse võtma kõiki asjaolusid, mis võivad mõjutada tarbija võimet krediiti tagasi maksta, ning määrama hindamistoimingute ulatuse vastavalt lepingu tingimustele, olemasolevatele andmetele, kohustuse suurusele ja krediidist tulenevatele riskidele. Seega on seadusega selgesõnaliselt lubatud riskipõhine ja proportsionaalne lähenemine, mida toetab ka CCD II art. 18 l .3.

Direktiivi artikli 18 lõike 3 ülesehitus on süsteemne ja kaheosaline. Esmalt sätestatakse, et krediidiivõimelisuse hindamiseks kasutatav teave peab olema vajalik ja proportsionaalne krediidi liigi, kestuse, väärtuse ja riskidega. Seejärel nähakse ette, et kogutud teavet kontrollitakse asjakohaselt ning vajaduse korral seotakse see sõltumatult kontrollitava dokumentatsiooniga. Kontrollimise kohustus ei ole seega autonoomne ega absoluutne, vaid allub proportsionaalsuse põhimõttele. Sõnastus „*vajaduse korral*“ tähendab, et sõltumatult kontrollitava dokumentatsiooni kasutamine ei ole universaalne kohustus.

Sama ajal on KAVS § 50 lõikest 3 eemaldatud põhimõte, et krediidiandja võib teabe kontrollimisel teha „*mõistlikke pingutusi*“, selle asemel peab ta täitma absoluutse kohustuse ehk kontrollima kogu tarbija esitatud teavet, arvestades KAVSis ja VÕSis sätestatud nõudeid informatsiooni kogumisele ja tuginedes vajaduse korral talle iseseisvalt kättesaadavale teabele. See muudatus on suunatud CCD II artikli 18 lõike 3 viimase lause ülevõtmisele, mille kohaselt kogutud teavet tuleb kontrollida asjakohaselt („*appropriately verify*“) ning vajaduse korral siduda see sõltumatult kontrollitava dokumentatsiooniga. Kui KAVSi § 50 lõiget 3 tõlgendatakse autonoomselt, sidumata seda VÕS §-s 403⁴ lõikes 2 lubatud riskipõhise ja proportsionaalse regulatsiooniga, võib praktikas välja absoluutne kontrollimise kohustus, st kõik tarbija esitatud andmed tuleb igal juhul täiendavalt kolmandatest allikatest kontrollida. Selline tõlgendus ei tulene direktiivist ning muudaks võimatuks CCD II artikli 18 lõike 3 esimeses lauses sätestatud proportsionaalsuse põhimõtte rakendamist Eestis. Direktiivi riski- ja vajadusepõhine nõue („*where necessary*“) ei tohi siseriiklikus õiguses muutuda absoluutseks kohustuseks.

Selline kohustus ei oleks vastavuses direktiivi põhimõtetega, muudaks võimatuks riskipõhist ja proportsionaalset lähenemist, teeks teatud krediiditooted ebamõistlikult kalliks ning piiraks innovatsiooni, mis põhineb andmepõhisel ja automatiseeritud töötlusel. Tehnoloogia kasutamine teeb krediidiivõimelisuse hindamise protsessi sõltumatuks, ajakohaseks ja täpseks. Direktiivi eesmärk ei ole pidurdada krediidi protsesside digitaliseerimist, vaid tagada nende vastavus tarbijakaitse eesmärkidele.

Teeme ettepaneku sõnastada KAVS § 50 lõige 3 järgnevalt:

„Krediidiandja või -vahendaja kontrollib krediidiivõimelisuse hindamiseks kogutud teavet asjakohaselt, arvestades võlaõigusseaduse § 403⁴ lõikes 2 sätestatud hindamise ulatust. Kontrolli ulatus ja meetod peavad olema vajalikud ja proportsionaalsed, lahtudes krediidi liigist, kestusest, summast ja krediidist tulenevatest riskidest.“

4. KAVS § 50³ – Diskrimineerimise keeld

Kas seletuskirjas kirjeldatud objektiivsete kriteeriumite alla liigituvad ka näiteks krediidiivõimelisuse hindamiseks andmebaasidele mitteligipäasetavus, tarbija esitatud andmete kontrollimise keerukus/võimatus ning piiriülese sissenõudemenetluse/täitemenetluse keerukus ja kallidus EL liikmesriikides? Kuna EL-s puudub struktuurne ülevaade liikmesriikide krediidiivõimelisuse hindamise

nõuetest ja liikmesriikide andmebaasidest, mida võiks kasutada, siis tõenäoliselt ei suuda ükski krediidiandja neid nõudeid vettpidavalt täita. Samuti puudub arusaam, kuidas võtta arvesse liikmesriikide majapidamiskulusid ja kontodel nähtavaid kandeid. Samuti kuidas kontrollida esitatud tõendite ehtsust ja täita hoolsuskohustusi (sh AML).

Palume täiendada seletuskirja, et sättes öeldu ei piira krediitdivõimelisuse riskipõhise hindamise läbiviimist ega krediidiandja õigust kujundada oma krediitpoliitikat objektiivsete ja proportsionaalsete riskikriteeriumide alusel. Elukoha või piiriülese olukorraga seotud erinev kohtlemine ei ole käsitatav diskrimineerimisena, kui see põhineb igakülgsetel põhjendatud objektiivsetel kriteeriumidel, eelkõige andmete kättesaadavusel, nende usaldusväärsusel ning sundtäitmise teostatavusel ja hinnal. Samuti ei tohiks seda mõista nii, et see paneb krediidiandjatele kohustuse osutada teenuseid valdkondades või geograafilistes piirkondades, kus nad äritegevusega ei tegele. Täiendavalt sooviksime selgitust, kuidas on selle sätte kehtestamisel (sh direktiivis) hinnatud lepingu- ja ettevõtlusvabaduse rivet.

5. KAVS § 51 lõige 9

Palume selgitada, millal tuleks hoiatus riskidest tarbijale anda. Kas vaid nõustamisteenuse osana või ka muul juhul, kui nõustamisteenust ei osutata?

6. KAVS § 53¹ lõige 1

Kuna elamukinnisvaraga seotud krediitdilepingu korral ei peaks tarbija saama valida, mis kujul talle üldine teave tuleb esitada, palume lisada vastav välistus, et tarbija valik ei kohaldu elamukinnisvaraga seotud krediitdilepingute korral.

7. KAVS § 53¹ lõike 2 punkt 11¹

Kas kirjelduses tuleb anda selgitused ka taganemisnupu kohta juhul, kui leping on sõlmitud internetipõhise kasutajaliidese abil? Lätis ja Leedus on näiteks direktiivide ülevõtmisel kujundatud arusaam, et taganemisnupu regulatsioon ei rakendu tarbijakrediidile, sest CCD II ja MCD näevad tarbija taganemisõiguse osas ette erinormid, mis ei sisalda taganemisnupu regulatsiooni.

4) Isikuandmete kaitse seaduse muudatused

Üldist

Eelnõuga loodava § 10¹ lõige 2 sätestab, et registripidaja peab võimaldama juurdepääsu „üksnes sellisele tarbijakrediiti pakkuvale krediidiandjale, kelle tegevus vastab isikuandmete töötlemise suhtes kohaldatavatele nõuetele".

Vastavalt määrusele (EL) 2016/679 (Isikuandmete kaitse üldmäärus), kuulub andmekaitse nõtete täitmise järelevalve ja jõustamise pädevus ainuüksi andmekaitse järelevalveasutusele. Eestis on selleks vastava pädevusega Andmekaitse Inspeksioon. Registripidajal – kes on tavaliselt eraõiguslik isik – puudub õiguslik volitus, erialane pädevus ja volitused hindamaks, kas krediidiandja, keda IKS § 10¹ mõistes silmas peetakse, „täidab (täielikult)” isikuandmete kaitse üldmäärust.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2023/2225 sätestab, et liikmesriigid tagavad, et andmebaasidele on juurdepääs üksnes krediidiandjatel, kes on (i) riikliku pädeva asutuse järelevalve all ja (ii) täidavad täielikult määrust (EL) 2016/679. Nõuete täitmise tagamise kohustus on suunatud liikmesriikidele, mitte andmebaasi(registri) pidajatele. Direktiiv näeb seda ette regulatiivse/järelevalvefunktsioonina, mitte lepingulise „juurdepääsu kontrolli“ funktsioonina, mis on delegeeritud eraõiguslikule isikule.

Vastava eelnõu sõnastuse puhul esineb ka löike rakendamise praktiline võimatus. Nimelt puudub registripidajal võimalus sisuliselt hinnata, kas krediidiandja „täidab täielikult“ isikuandmete kaitse üldmäärust. Selline hindamine eeldab uurimisvolitusi, juurdepääsu krediidiandja sisemistele andmetöötlustavadele ja õiguslikku pädevust – millest ühtegi registripidajal ei ole. Lisaks kaasneb nimetatud kujul kohustuse täitmisega ka ebajärjekindla kohaldamise oht. Kuivõrd kohustus lasub registripidajail, võivad erinevad registripidajad võimalusel sisuliselt erinevalt/ebaproportsionaalselt hinnata, kas krediidiandja „täidab täielikult“ isikuandmete kaitse üldmäärust. Selline hindamine eeldab uurimisvolitusi, juurdepääsu krediidiandja sisemistele andmetöötlustavadele ja õiguslikku pädevust – millest ühtegi registripidajal ei ole.

§ 10¹ lõige 4

Register peab „sisaldama teavet vähemalt tarbija tarbijakrediidilepingust tuleneva **võlgnevuse kohta, milles on eristatud nõude põhisumma ja kõrvalnõuded**, ning tarbijakrediidi liiki ja krediidiandja nime. Registripidaja kehtestab meetmed, millega tagatakse, et registris sisalduv teave on ajakohane ja täpne.“.

Direktiiv ei sätesta nõuet kuvada maksehäireid selliselt, et oleks eristatud põhinõue ja kõrvalnõuded. Tänapäevase maksehäireregistrite tava on kuvada vahemikke, mis võimaldab vältida valeandmete kuvamist. Igapäevase nõuete uuendamise nõue on ettevõtjatele koormav ega täida tarbija kaitse eesmärki. Pigem loobuvad mitmed krediidiandjad, kellel puudub võimekus 24/7 automaatseks andmevahetuseks registritega, andmete edastamisest. Samuti on kõikidel krediidiandjatel erinevad nõuete debiteerimise ajad, st ka igapäevase andmevahetuse korral kellaajal x ei ole tagatud nõude õigsus. Kohustus esitada andmeid eraõiguslikule registrile puudub, seega juhul, kui osa turuosalisi loobub andmete kuvamisest selle kohmakuse ja kalliduse tõttu, jäävad varasemat maksekäitumist iseloomustavad andmed krediidiandjatele kättesaamatuks. See omakorda suurendab ülelaenamise ohtu. Ka täna on maksehäirete vaidlustamine ja nende eemaldamine üheks vahendiks saada uusi krediite ajal, mil maksehäiret ei kuvata.

Meie hinnangul on negatiivsed krediidiandmed - maksehäired- kredidivõimelisuse hindamise seisukohast ja vastutustundliku laenamise põhimõtete täitmisel olulise tähendusega ning vastavaid küsimusi tuleks lahendada krediiditeabe regulatsiooni raames. Meie hinnangul on kõrvalnõuetest tulenev võlg samasuguse andmekaitseõigusliku ja kredidivõimelisuse tähendusega nagu põhinõuetest tulenev võlg ning kõrvalnõuete võlal ei ole andmesubjekti huvide seisukohast eraldiseisvat tähendust. Andmesubjekti huvide kaalumise aspektist on eelkõige olulised kogunõude suurus ning võlgnevuse ajaline pikkus, seega oleme seisukohal, et lisatud nõue ei ole vajalik. Varasema maksekäitumise hindamise seisukohalt ei oma nõuete eristamine krediidiandja vaatest nii suurt tähtsust, pigem vaadatakse tervikpilti, nõuete koguarvu ja maksehäire kestust ning selle täitmist. Ka

krediitdivõimelisuse hindamisel ei hinnata põhinõuet ja kõrvalnõudeid eraldi, vaid kohustusena võetakse arvesse kogu nõue, mis täpsustatakse vajadusel otse tarbijalt.

Maksehäireregistri eesmärk on anda infot võlgnevuste/võlglaste kohta selleks, et krediidiandjatel oleks võimalik täita kohustust järgida vastutustundliku laenamise põhimõtet ning võtta krediitdivõimelisuse hindamisel arvesse varasemat maksekohustuste täitmise korrektsust (maksekäitumist). Sellest eesmärgist lähtudes ei oma võlgnevuse avaldamine eraldiseisvate komponentidena tähtsust, sest krediitdivõimelisuse hindamisel on oluline nii maksehäire fakt kui ka võlgnevuste summa.

Tarbijakrediitide puhul sätestab seadus, kuidas ebapiisavate maksete korral võlgnevusi tasuda - põhiosa (alates varasemast võlgnevusest) loetakse tasutuks esimeses järjekorras, seejärel intress jt maksed. Samuti tuleb arvesse võtta nt annuiteetgraafiku eripära, mis on kõige levinum graafikutüüp turul – tagasimakse perioodi 1. pooles makstakse peamiselt intressimakseid ja tagastatava laenu põhiosa on väga väike. Toodud näited iseloomustavad, et kui maksehäireregister hakkab põhiosa võlgnevust näitama eraldi kõrvalnõuetest, siis tagajärjeks võib olla ebaõige arusaam kliendi krediitdivõimelisusest. Seadus ei erista lepingu lõpetamise hoiatuste saatmisel või lõpetamisel põhiosa ja intressivõlga.

Võlgnikule võib põhinõude ja kõrvalnõuete eraldi väljatoomine anda vale signaali, et kõrvalnõuded ei ole nii olulised.

Põhi- ja kõrvalnõuete eraldi avaldamine eeldaks tehnilist arendust ning tähendaks, et kõikidele maksehäireid avaldavatele isikutele tuleks täiendav halduskoormus, mis omakorda konverteerub tasudesse. On tõenäoline, et väiksemate võlgnevuste avaldajad loobuvad andmete avaldamisest nende avaldamise keerukuse tõttu. Andmete mitteavaldamine ei tohiks olla omaette eesmärgiks, sest andmete avaldamine on avalikes huvides ning tagab ühiskondlikku teavitusfunktsiooni ja võlgniku vaatest hoiab ära ülelaenamist. Teavitusfunktsioon tähendab eelkõige seda, et kolmandad isikud saavad teada võla faktist ja indikatiivsest suuruselt, mitte niivõrd seda, et selle kaudu täidaks võlausaldaja oma teavitamiskohustust kliendi suhtes. Avalikud andmed on üks oluline osa krediitdivõimelisuse hindamisel, mis tagab, et tarbijad ei satuks võlgnevustega hätta põhjusel, et krediidiandjal polnud infot juba tekkinud võlgnevustest.

5) Reklaamiseaduse muudatused

Mõistame vajadust direktiivi artikli 8 ülevõtmiseks, kuid juhime teie tähelepanu, et turuosalised on viimase 3-4 aasta jooksul aktiivselt osalenud reklaamiseaduse (ReKS) aruteludes ning andnud korduvalt sisulist tagasisidet kehtiva regulatsiooni probleemkohtadele. Meie selge ootus on, et reklaamiseadusele lahenetakse terviklikult, mitte üksnes direktiivi ülevõtmise raames. Kehtiv regulatsioon on ajale jalgu jäänud, see on killustunud, raskesti rakendatav ning kohati ülereguleeriv. Uute piirangute lisamine ilma olemasolevat raamistikku tervikuna üle vaatamata ei paranda regulatsiooni kvaliteeti, vaid suurendab õigusselgusetust ja halduskoormust.

Seetõttu edastame Eesti Pangaliidu 3.05.2022.a kirja väljavõtte majandus- ja kommunikatsiooni ministriumile, kus toome välja reklaamiseaduse § 29 probleeme. Kiri edastati projekti raames, kus ministrium arutas turuosalistega reklaamiga seonduvat:

„RekIS § 29 p 3¹ reklaamis, millega teavitatakse valmisolekut anda tarbijakrediiti või vahendada tarbijakrediidilepinguid, tuleb esitada tüüpilise näite kujul järgnev teave 1) 6). Rahandusministeeriumi poolt läbiviidud uuringu tulemuse ühe järeldusena on välja toodud, et inimeste üldine finantshariduse tase on võrdlemisi madal, kuna suurel määral eksiti ka lihtsama intressiarvutuse, järelmaksu arvutuse ning krediidikulukuse määra defineerimisel. Läbiviidud eksperimendi tulemus näitas, et ostukavatsus muutus kõige rohkem koguhinna kuvamisel langedes 4%-le. Tarbijakrediidi kulukuse määra nägemisel 8%-le. Eksperiment oli seotud otseselt kaubaga ning selle maksumusega.

Arvestades, et kehtival kujul tüüpilise näite esitamine tarbijakrediidireklaamil ei täida oma eesmärki, kuna tarbija ei pruugi mõista selle tegelikku olemust ning on pigem koormav ning tarbija jaoks ebaselge. Sh ei saa tarbija läbi reklaami üheselt võrrelda erinevate turuosaliste poolt pakutavaid krediiditooteid üksnes tüüpilise näite alusel. Läbi praktiliste näidete on näha, et turuosalisel esitavad tüüpilise näite teavet erinevalt nt ei ole välja toodud intressimäära arvutamise alus, esitatakse krediidikulukuse määra maksimaalseid seadusest tulenevaid piirmäärasid jne. Siinkohal peame oluliseks hinnata, millises mäh on kohustusliku teabe esitamine tarbijale mõistlik. Et teabe esitamine täidaks oma eesmärki st et ühetaolistel alustel kujuneks näitaja, mida tarbija ka sisuliselt saaks võrdluseks kasutada. Tähane kohustuslik teave on ehamõistlikult koormav nii krediidipakkuja kui ka tarbija vaatest ning sh ei saa klient täielikku ja ühest teavet krediiditoote tingimuste kohta.

Tulenevalt järjest enam areneva infoühiskonna ning erinevate meediakanalitega, siis kehtival kujul tüüpnäite kuvamise kohustus piirab olulisel määral finantsteenuseosutaja võimalusi reklaamimiseks. Sellest tulenevalt näeme veelgi enam vajadust, et hinnatakse kohustusliku teabe esitamise mahtu lähtudes mh meediaväljundist ning esitatava reklaami kuvamise erisustest. Võiks kaaluda krediiditoodete osas kohustusliku teabe ja muu vajaliku teabe esitamise ja mahtu suunates läbi reklaami klienti õigesse kanalis infot saama. Probleemi koht on pigem ka see, kui krediidiandja mh nt oma kodulehel ei edasta täielikku ning tõest teavet krediiditoote osas.

Samuti pöörame tähelepanu asjaolule, et reklaam ei anna tarbijale laenu. Laenu väljastab tarbijale krediidiandja peale kliendi krediidivõimelisuse hindamist. Sh kehtivad kõikidele krediidiandjatele ühetaolised vastutustundliku laenamise nõuded.“.

6) Täiendavad ettepanekud

Kuna kohtupraktikas on teravalt tõusetunud krediidivõimelisuse hindamise ulatus ja kohtud tõlgendavad krediidivõimelisuse hindamist formaalselt, hinnates selle vastavust kõikidele nimekirjas olevatele parameetritele (sh tagasiulatuvalt), siis peame vajalikuks tuletada meelde, et proportsionaalsuse põhimõte ja riskipõhine lähenemine on direktiivi aluspõhimõte. Ükski ELi liikmesriik ei keela ametlikult riskipõhist lähenemist krediidi andmisele, sest ELi tarbijakrediidi direktiivi raamistik ise põhineb paindlikul ja proportsionaalsel hindamismudelil. Praktikas muidugi loovad mõned riigid eeltingimused, mis suunavad võlausaldajaid peaaegu ammendavale, formaalsele vastavusele. Samas suunas on liikumas ka meie kohtupraktika.

Nii tarbijakrediidi direktiiv (2023/2225/EL) kui ka hüpoteegikrediidi direktiiv (2014/17/EL) nõuavad krediidivõimelisuse hindamist, mis on:

- Piisav — mitte ammendav;

- Proportsionaalne — krediidi olemuse, kestuse, väärtuse (summa) ja riskiga;
- Põhineb asjakohasel teabel — mitte kogu mõeldaval teabel.

See tähendab, et ELi tasandil ei ole kohustuslikku kontrollnimekirja nõutud, mille 100%-ne täitmine oleks vastutustundliku laenamise eelduseks ning liikmesriikidel on piiratud võimalus seda kehtestada, kuna see ületaks direktiivide ühtlustamistaset ja võiks olla vastuolus direktiivide proportsionaalsuse loogikaga. Vaatamata ELi nõuetele on mitmed liikmesriigid (Poola, Ungari, Rumeenia, Slovakkia, Tšehhi Vabariik) rakendanud direktiive viisil, mis loob *de facto* jäikust, kas rangete seaduslike nõuete, järelevalve ootuste või kohtute tõlgenduste kaudu. Ükski ELi liikmesriik ei ole praegu seadusandlikul tasemel kehtestanud sätet, mis keelab selgesõnaliselt riskipõhise lähenemise ning nõuab kõigi kehtestatud kriteeriumide 100%-st järgimist. Kui mõni riik on soovinud tarbijakrediidi turgu rangemalt reguleerida, siis see on toimunud tavaliselt makroprudentsiaalsete meetmete kaudu (regulatiivsed suhtarvud, nt DTI, DSTI, LTV), mitte krediidivõimelisuse hindamise metoodika reeglite või järelevalve kaudu.

Krediidivõimelisuse hindamise nõude rikkumisel peab olema põhjuslik seos tekkinud probleemiga, st kui tarbija makseraskusi on 20 aastat hiljem põhjustanud töötuks jäämine, siis ei ole 20 aasta tagusel krediidivõimelisuse hindamisel seost tekkinud makseraskustega. Pigem näitab see vastupidist ehk tarbija krediidivõimelisuse hinnang oli adekvaatne ja makseraskusi põhjustas töötuks jäämine. Krediidivõimelisuse hindamise nõude rikkumised, mis ei too kaasa negatiivseid tagajärgi konkreetsele tarbijale, on täna maandatud järelevalve teostamise kaudu ja on karistatavad järelevalve teostamise raames (nt KAVS § 99, 99¹, KAS § 134¹⁹).

Eeltooduga seoses teeme ettepaneku täiendada VÕS § 403⁴ lõiget 6 pärast esimest lauset järgnevalt: „*Tarbija krediidivõimelisuse kogumina hindamine hõlmab erinevate krediidivõimelisuse hindamiseks kogutud teabe ja tõendite analüüsi, mille tulemusena krediidiandja hindab tarbija suutlikkust ja valmidust krediiti tagasi maksta. Krediidivõimelisuse hindamine tugineb finants- ja majanduslikku olukorda käsitlevale teabele. Selline teave peaks olema vajalik ja proportsionaalne krediidi laadi, kestuse, väärtuse ja tarbijale tulenevate riskidega kooskõlas määruses (EL) 2016/679 sätestatud võimalikult väheste andmete kogumise põhimõttega ning peaks olema asjakohane, täielik ja õige. Krediidiandja on oma kohustuse piisava hoolsusega täitnud, kui tarbija on objektiivselt võimeline krediiti tasuma.*“.

Samuti teeme ettepaneku muuta VÕS § 403⁴ esimest lauset ja sõnastada see järgnevalt: „*Kui krediidiandja rikub käesoleva paragrahvi lõikes 6 sätestatud ja rikkumisel on põhjuslik seos tarbija makseraskustega, loetakse tarbijakrediidilepingu intressimääraks käesoleva seaduse §-s 94 sätestatud intressimäär, kui see ei ole suurem varem kokkulepitud intressimäärast.*“.

Loodame, et ministeeriumil on võimalik Pangaliidu arvamuse ja ettepanekutega arvestada ning esitatud küsimustele vastata.

Lugupidamisega
/allkirjastatud digitaalselt/
Katrin Talihärm
Tegevjuht